

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Державний природознавчий музей

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ВИВЧЕННЯ ЕНТОМОФАУНИ
ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ**

Тези доповідей науково-практичної конференції
XVIII Львівська ентомологічна школа

ДЕРЖАВНИЙ ПРИРОДОЗНАВЧИЙ

МУЗЕЙ

Львів – 2024

Науково-практична конференція XVIII Львівська ентомологічна школа проводиться відповідно до плану роботи Державного природознавчого музею НАН України

Редакційна колегія:

Т. П. Яницький, кандидат біологічних наук, директор ДПМ НАНУ — голова ред. кол.

В. Б. Різун, кандидат біологічних наук, с.н.с. — заст. голови ред. кол.

Г. В. Середюк, кандидат біологічних наук — відповідальний редактор

Г. Г. Гуштан, кандидат біологічних наук

К. В. Гуштан, кандидат біологічних наук

Актуальні проблеми вивчення ентомофауни західного регіону України: збірник тез науково-практичної конференції (Івано-Франківськ – Стара Гута, 14-16 червня 2024 р.). — Львів: Державний природознавчий музей НАН України, 2024. – 69 с. [Електронне видання]

Збірник містить тези виступів учасників науково-практичної конференції XVIII Львівська ентомологічна школа «Актуальні проблеми вивчення ентомофауни західного регіону України», що відбулася в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника та Національному природному парку «Синьогора» 14-16 червня 2024 р.

Тези присвячено актуальним питанням вивчення стану різноманіття ентомофауни та багаторічним змінам його складу, раритетній складовій регіональної ентомобіоти, адвентивним видам та особливостям їхнього входження у склад регіональної біоти, проблемам охорони рідкісних і зникаючих видів тощо.

УДК 595.7

Матеріали подано в авторській редакції, за достовірність фактів, цитат, посилань на джерела та вживання назв документів, власних імен тощо відповідають автори публікацій.

ЗМІСТ

Бурейко М. Д., Заморока А. М. Актуалізація досліджень жуків-листодів (Coleoptera: Chrysomelidae) національного природного парку «Синьогора».....	5
Варга О. О. Їздці-іхневмоніди (Hymenoptera: Ichneumonidae) Українських Карпат: ступінь вивченості та перспективи подальших досліджень.....	7
Вережак Н. Д., Заморока А. М. Філогеографія роду тонкохвістка (Leptura Linnaeus, 1758) у Палеарктиці.....	9
Воєвода Л. І., Матрос О. В., Діденко І. О., Осиковий Д. А., Тофан О. О., Супрун О. М. Фітофаги овочевих культур в умовах Лісостепу України.....	11
Голіней Г. М., Прокоп'як М. З. Види Papilionidae в ентомологічних колекціях, зібраних у 2021-2023 рр.....	13
Горновська С. В. Видове різноманіття й екологічна структура угруповань турунів (Coleoptera, Carabidae) в умовах Центрального Лісостепу України.....	15
Гуштан Г. Г., Гуштан К. В., Лелека Д. Ю. Оцифрування колекції мікропрепаратів панцирних кліщів (Acari: Oribatida) з використанням різних типів фото систем.....	17
Гуштан К. В., Різун В. Б., Гуштан Г. Г. Апробація різних типів фотосистем для оцифрування ентомологічної колекції Державного природознавчого музею НАН України.....	18
Дєдусь В. І. До вивчення грибоїдів (Coleoptera, Mycetophagidae) букових лісів Закарпатської області.....	21
Zhebina T. V., Chumak V. O. Preliminary overview of the Aphid family (Hemiptera, Aphididae) in Slobzhanskyi National Nature Park.....	23
Заморока А. М. Скрипунові (Coleoptera: Cerambycidae) національного природного парку «Синьогора»: історія досліджень і актуальний стан пізнання.....	26
Зіненко О. І. Можливості і виклики ДНК баркодингу в Україні.....	29
Коваль Н. П. Короткий огляд твердокрилих комах (Coleoptera, Insecta) Ужанського національного природного парку.....	30
Костецький В. В., Чухрай А. В. Основні шкідники сої в Лісостепу України.....	33
Кравець Н. Я., Шевчик Л. О. Предиктори зміни складу антофільного комплексу комах на суходільних луках Тернопільської області.....	35
Мельник Т. В., Крикунов В. І., Фоменко О. О., Дячок С. М., Суханов С. В., Карман О. О. Шкідлива ентомофауна багаторічних плодових насаджень Правобережного лісостепу України.....	36

ВИДОВЕ РІЗНОМАНІТТЯ Й ЕКОЛОГІЧНА СТРУКТУРА УГРУПОВАНЬ ТУРУНІВ (COLEOPTERA, CARABIDAE) В УМОВАХ ЦЕНТРАЛЬНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

ГОРНОВСЬКА С. В.

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква,

e-mail: gornovskayasvetlana@ukr.net

У світі існує безліч видів жуків-турунів. Вони складають одну з найбільших родин комах, нараховуючи приблизно 40 тис. видів турунів у світовій фауні, розповсюджені на всіх континентах (крім Антарктиди) і трапляються в різних географічних зонах земної кулі. Для фауни України вказано 745 видів турунів із 125 родів (Пучков, 2018). На сьогодні список збільшився до 752 видів.

Вивчення видового складу, екологічної структури, динаміки чисельності тваринного населення агроценозів має теоретичне та практичне значення для агробіоценології в цілому і є базою для удосконалення технологій захисту рослин на екологічній основі.

У роботі німецького дослідника Ф. Шернея доведено, що туруни в біоценозах не тільки беруть участь у регулюванні чисельності інших безхребетних, а й є істотними учасниками кругообігу речовин. В проведених ним експериментах, в яких турунів було вилучено з екосистем, показано, що процеси саморегулювання в них помітно порушені, а чисельність масових шкідників при цьому збільшується (Sherney, 1959).

За видовим різноманіттям та чисельністю однією з домінуючих груп в агроценозах, в тому числі і соняшнику, є туруни (Coleoptera, Carabidae). Багато з них – хижаки, що обмежують зростання чисельності шкідливих видів фітофагів. Частина видів живляться рослинами (Putchkov, 2020).

Дослідження щодо вивчення видового складу, особливостей екології та сезонної динаміки чисельності турунів в біоценозах проводили продовж 2020-2023 років в умовах дослідного поля, яке розташоване на території НВЦ Білоцерківського національного аграрного університету (БНАУ) та господарств Білоцерківської, Київської області та Городищенського, Канівського районів Черкаської області, що знаходяться в Центральному Лісостепу України. Спостереження здійснювали під час маршрутних обстежень полів та прилеглих до них лісосмуг, балок, узлісь, перелогів та інших стацій.

Основним методом обліку були ґрунтові пастки, у якості яких використовували пластикові стакани ємкістю 500 мл і діаметром отвору 72 мм, з розчином солі що перевірялися регулярно з інтервалом 7-10 діб від сівби до закінчення вегетації рослин. Пастки виставляли в кілька ліній у напрямку від поверхні по схилу і до дна яру. За період досліджень діяло загалом 86 ґрунтових пасток. Показник щільності розраховували на основі усереднення кількості екземплярів на кількість діючих в лінії пасток і на добу. Додатково жуків збирали під час маршрутних обстежень посівів.

За чисельністю до масових видів турунів віднесено види, які складали більше 3,0%, до звичайних – 0,1-3%, а до рідкісних – менше 0,1% всіх зібраних жуків в окремому ценозі. Види, що виявлені за всі роки досліджень в кількості не більше 5 екземплярів, були віднесені до поодиноких (випадкових). Збирання і фіксацію комах здійснено за загальноприйнятими методиками (Станкевич та ін., 2023).

Обстеженням підлягали господарські посіви соняшнику площею від 50 до 100 гектарів. Масовими вважалися види, що становили більше 5,0%, звичайними – 0,1-5,0%, і рідкісними – менше 0,1% загальної кількості турунів.

Основу фауністичного комплексу турунів агроценозів соняшнику становили 34 види, які за чисельністю були звичайними і масовими. Слід зазначити, що протягом вегетації культури окремими роками масовими були: *Calosoma auropunctatum* (Herbst), *Poecilus cupreus* (L.), *Poecilus crenuliger* Chaud., *Anisodactylus signatus* (Panz.), *Harpalus distinguendus* (Duft.), *Amara ingenua* (Duft.), *Broscus cephalotes* (L.), *Zabrus tenebrioides* (Goeze) (останній вид – переважно при розміщенні соняшнику на полях після 2 – 3 річного вирощування пшениці озимої).

На підставі літературних даних і власних спостережень турунів у польових умовах, що мешкають в агроценозах соняшнику, у трофічному відношенні можна розділити на дві основні групи: зоофаги і фітофаги.

Група зоофагів за видовим різноманіттям була найчисленнішою і становила 62,4% всіх видів турунів. За чисельністю вони займали домінуюче становище – від 50,6 до 90,2% всієї

карабідофауни. До першої з них належать жуки з родів *Calosoma* Web., *Carabus* L., *Brachinus* Web., *Broscus* Pz. До другої підгрупи – види, що проводять переважно хижий спосіб життя, але здатні живитися і нетваринною їжею. Це більшість жуки родів *Clivina* Latr., *Trechus* Clairv., *Calathus* Bon., *Poecilus* Bon., *Pterostichus* Bon., *Microlestes* Schm.-Goeb., *Syntomus* Hope.

За видовою кількістю (10 видів) фітофаги більше ніж удвоє поступалися зоофагам і становили 30,6% загальної кількості жуки. За чисельністю їх було значно менше ніж зоофагів. З усього переліку серед жуки фітофагів відсутні види, що є шкідниками соняшнику.

Частина рослиноїдних видів жуки у посівах існує за рахунок бур'янів знижуючи їх конкурентність щодо культурної рослини, так *Amara familiaris* (Duft.) може активно регулювати розмноження таких хрестоцвітих бур'янів, як грицики звичайні, свиріпа та інші. Більшість жуки з триб *Amarini* та *Harpalini* є міксофітофагами зі змішаним типом живлення, але в їхньому раціоні переважає рослинна їжа (Putchkov, 2020).

Аналіз отриманих нами даних протягом 2020-2023 рр. свідчить про те, що середня кількість видів жуки, зафіксованих в агроценозах соняшнику протягом сезону зростає. При цьому динамічна щільність зростає з 4,6 до 8,4 особин на 10 пастко-діб.

Слід також зазначати, що значне зростання щільності жуки відбулося переважно за збільшення кількості зоофагів. Ці види жуки складають основу фауністичних комплексів практично на всіх культурах і є аборигенними угрупованнями, які не залежать від виду вирощуваних культур. За їх присутності можливі процеси саморегулювання як в окремих агроценозах, так і в цілісному агроландшафті, що дасть можливість без хімічного втручання значною мірою стримувати зростання чисельності фітофагів.

Пучков О.В. Жуки-жуки трансформованих ценозів України. Київ, 2018. С.3-5.

Putchkov A.V., Brygadyrenko V.V., Nikolenko N.Yu. Ecological-faunistic analysis of ground beetles and tiger beetles (Coleoptera: Carabidae, Cicindelidae) of metropolises of Ukraine. Biosystems Diversity. 2020. 28(2). P.163-174. DOI: <https://doi.org/10.15421/012022>.

Sherney F. Unsere Laufkäfer, ihre Biologie und wirtschaftliche Bedeutung. Berlin. 1959. H.245. 80 s.

Станкевич С.В., Горновська С.В. Методи виявлення, збору та зберігання комах: навч. Посібник. Житомир: Видавництво «Рута», 2023. С.5-15.